

HIV ve AIDS 2015

Neden 1 Aralık?

İnsan Bağışıklık Yetmezlik Sendromu (AIDS) 33 yıl önce 1982 yılında tanımlandı ve nasıl bir küresel salgına yol açabileceği kısa süre içinde anlaşılacak enfeksiyonun yayılımını engellemek amacıyla büyük çaplı girişimler başlatıldı. Dünya Sağlık Örgütü, 1994 yılında İnsan Bağışıklık Yetmezlik Virüsü (HIV) enfeksiyonları ve AIDS'e, bunlara karşı yürütülen çabalara olan destek, katılım ve işbirliğine küresel çapta dikkat çekmek amacıyla 1 Aralık gününü Dünya AIDS Günü ilan etti. HIV ve AIDS'e karşı mücadelede özellikle başlarda zaman zaman karamsarlıklar yaşanmış olsa da, bugün HIV enfeksiyonlarının kronik bir hastalık olarak sınıflandırıldığı ve bu enfeksiyona yakalanmış olanların yaşamlarını önemli ölçüde bir kısıtlama olmaksızın sürdürebildikleri noktadayız.

DSÖ Vizyonu

Dünya Sağlık Örgütü 2020 yılı için enfekte olanların %90'ına tanı konmasını, tanı konanların %90'ına tedavi başlanmasını ve tedaviye başlananların %90'ında virüsün baskılanmasını öngören **90-90-90** hedefini benimsemiştir ve 2030 yılı için de yeni HIV enfeksiyonlarının **0**'a indirilmesini öngörmektedir.

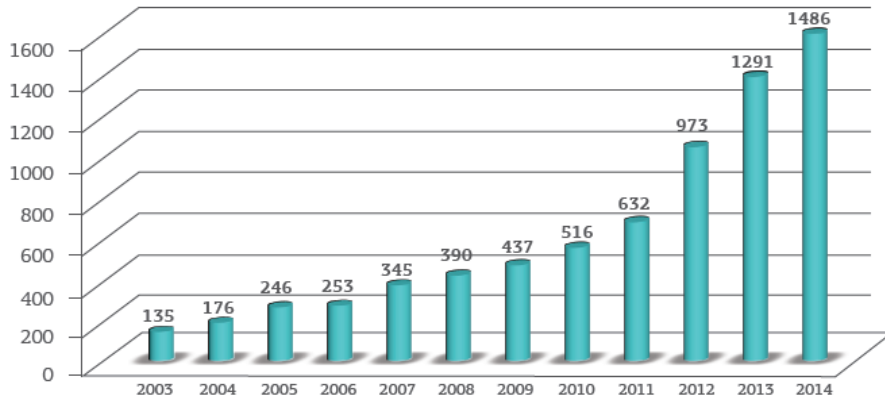
Rakamlarla Dünyada Güncel Durum

- 2000 yılına kıyasla HIV enfeksiyonlarında %35 oranında düşüş sağlanmış olmakla birlikte dünyada 36.9 milyon kişi HIV ile enfectedir.
- 2000 yılında 3.4 milyon yeni enfekte hasta bulunurken 2014 yılında yeni HIV enfeksiyonu sayısı 2 milyon olarak gerçekleşmiştir.
- 2000 yılına kıyasla %56'lık bir düşüş sağlanmış olsa da yeni enfekte olan çocuk sayısı 220 000 civarındadır.
- AIDS'e bağlı ölümlerde 2004'e göre %42'lik bir düşüşe rağmen 2014 yılında yaşamını kaybeden kişi sayısı 1.2 milyon kişi olmuştur.
- Enfekte kişilerin 20 milyonundan fazlası tedaviye erişimden yoksundur. Enfekte kişilerin sadece %41'i, enfekte çocukların %32'si ve enfekte gebelerin %73'ü tedavi alabilmektedir.
- Yüksek gelir düzeyinde olan ülkelerde bile HIV ile enfekte olanların 1/5'i durumlarından habersiz durumdadır.
- Orta Doğu, Kuzey Afrika, Doğu Avrupa ve Orta Asya'da yeni enfeksiyon sayısı hızla artmaktadır.

Türkiye'de Durum

Türkiye halen uluslararası değerlendirmelerde düşük prevalanslı ülkeler arasında yer almakla birlikte özellikle 2010 sonrası yeni tanı konan enfeksiyon sayılarında belirgin bir artış dikkati çekmektedir. Geçtiğimiz yıla (2014) ait HIV enfeksiyonu tanısı konan kişi sayısı toplam 9.191; aynı yıl içinde bildirilen yeni enfeksiyon sayısı 1486'dır. Enfekte kişilerin % 80 kadarı erkek olup olguların % 90'ından fazlası 20-59 yaş arasındadır ve %43.91'le cinsel temas en önde gelen bulaşma yoludur. 2015 yılına ait ön veriler de benzer bir eğilim olduğuna işaret etmektedir.

Türkiye Halk Sağlığı Kurumu'nun 2014 verilerine göre 2003-2014 yılları arasında bildirilen yeni HIV enfeksiyon sayıları (THSK 2014 faaliyet raporundan alınmıştır):

HIV Bulaşını Önlemede Yeni Stratejiler

HIV enfeksiyonlarına yönelik bilgilendirme ve farkındalık yaratma çabalarına rağmen, gelişmiş ülkelerde bile damgalanma ve ayrımcılık ciddi bir sorun olarak karşımıza çıkmaya devam etmektedir. Damgalanma ve ayrımcılığa maruz kalma kaygısı da insanları HIV testleri yaptırmaktan alıkoymaktadır. Bu nedenle de HIV enfeksiyonlarının daha sık görüldüğü risk gruplarında bile gönüllü test yaptırma oranları düşük kalmaktadır. Oysa HIV enfeksiyonlarının önlenmesine yönelik girişimlerin başarılı olmasında erken tanı ve tedavi kilit rol oynamaktadır. Nitekim son zamanlarda HIV'i önlemeye yönelik stratejilerde de yaklaşımlar değişmiştir ve klasik sürveyans yöntemlerinin yerine özellikle risk altındaki grupların belirlenerek bu gruplar üzerinde odaklanılması önerilmektedir. Genellikle ulaşılması da güç olan risk gruplarının biyodavranışsal özelliklerinin izlenerek bu grupların korunma ve test yaptırma alışkanlıklarında olumlu değişiklikler oluşturmaya yönelik girişimlerin etkinliği giderek daha iyi anlaşılmaktadır. HIV'e karşı yürütülen kampanyaların başarısı için Dünya Sağlık Örgütü testlere ve bilgiye erişimin kolaylaştırılarak yaygınlaştırılmasına koşut olarak risk gruplarına ulaşmak için gönüllüğe dayalı sivil girişimlerin aktivitelerinin desteklenmesini ve daha ağırlıklı bir rol üstlenmelerini önermektedir. Bazı öncü uygulamalarda elde edilen başarılar üzerine HIV ile ilgili laboratuvar, tıbbi bakım ve bilgilendirme işlemlerinde merkeziyetçi anlayışın terk edilmesine ek olarak testlerin yaygınlaşması için gerçek sağlık profesyonellerinin yanı sıra destekleyici sağlık personelinin test ve bilgilendirmede aktif rol aldığı programların uygulamaya sokulmasına Dünya Sağlık Örgütü de yeni önerileri arasında yer vermektedir.

Ülkemiz İçin Öneriler

Son zamanlarda gözlemler ve ön veriler Türkiye'de de yerel bulaşma ağlarının oluştuğunu ve buna bağlı olarak HIV'in toplumun geneline göre daha hızla yayıldığı özel risk gruplarının oluştuğuna işaret etmektedir. Bunun dışında HIV'e yönelik programlarla ilgili güncel anlayış değişiklikleri ve yukarıda değinilen yeni önerilerle birlikte ülkemizde HIV enfeksiyonlarındaki artma eğilimi karşısında HIV enfeksiyonu ve HIV'i önlemeye yönelik programların gözden geçirilerek güçlendirilmesi gereksinimi ön plana çıkmaktadır. Yeni gereksinimlere yanıt verebilecek strateji ve önleme programlarının geliştirilebilmesi için bu konudaki veri eksikliklerinin giderilmesi, özellikle HIV açısından riskli ve erişilmesi güç olan grupların belirlenmesi öncelik taşımaktadır. Ülkemizde gönüllüğe dayalı anonim test yaptırma

olanaklarının son derece kısıtlı olmasının ötesinde sonuç alma sürelerinin görece uzun olması da ciddi aksaklıklardan birisidir. HIV testlerindeki gelişmelerin de sayesinde bunları aşacak önlemler ve düzeltmeler hızla yaşama geçirilebilir. HIV'in önlenmesine yönelik programların uzun erimdeki başarısı açısından özel bir grup olan ergenler ve genç erişkinlerin HIV ve diğer cinsel yolla bulaşan hastalıklar ve koruyucu önlemler konusunda eğitilmeleri ve bu amaca yönelik etkinliklerin sürekliliğinin sağlanmasına gereken önem verilmelidir. Sorunun daha fazla büyümeden kontrol altına alınabilmesi için başta gönüllü sivil girişimler olmak üzere HIV ile ilgili tüm paydaşların işbirliğini ve daha aktif roller üstlenmesini sağlayacak, bu konudaki etkinliklerin tabana yayılmasını kolaylaştıracak bir anlayışın benimsenerek gerekli düzenlemelerin yaşama geçirilmesi gerçekçi bir tutum olacaktır. HIV'e yönelik ilgi ve etkinliklerin belli günlerle, yıllarla kısıtlı kalmaması, bu konuda sürekliliği sağlayacak kararlılığın gösterilmesi son derece önemlidir. Tüm bunlar yapılırken de kişi hakları ve kişisel bilgilerin gizliliğini zedeleyecek uygulamalardan kaçınılması, mevcut aksaklıkların hızla giderilmesi, HIV'e karşı korunmaya yönelik tüm önlem ve girişimlerin gönüllülük esasına dayalı olmasına gereken önemin verilmesinin başarının temel belirleyicilerinden biri olduğu hiçbir zaman ve hiçbir aşamada ihmal edilmemelidir.